

Panorama knih**Aleš Sekot:
Sport a společnost***

Sport patří k nejdiskutovanějším a neatraktivnějším jevům společnosti nového tisíciletí. Jeho význam je umocňován dopadem jak v rovině sociální, tak ekonomické i kulturní. Je ztělesněním obdivovaných hodnot radosti z pohybu, výkonu, rychlosti, zdraví a krásy.

Ve sportu se však odráží i řada problémů, kterým musí s obavami dnešní svět čelit – komercializace, přehnaná medializace, anabolické skandály na půdě vrcholového sportu, korupce nebo rasismus.

Publikace autora Aleše Sekota, vydaná nakladatelstvím Paido (2003), chce popsat a vysvětlit historicky podmíněné postavení sportu ve společnosti, získat přehled o mnohačetném vztahu sportu a společnosti, klást si kritické otázky týkající se jeho soudobého fungování v sociálním životě. Dále se zaměřuje na společenské a kulturní kontexty sportu. Nesnaží se tedy soustředit pouze na popis aktivit souvisejících se sportem, nýbrž cílit k postižení základních vazeb charakterizujících sport jako součást soudobé kultury a struktury hodnotových orientací.

Po formální stránce je publikace rozčleněna do několika kapitol, ve kterých se autor postupně věnuje sportu jako sociálně-kulturnímu fenoménu, hledá teoretická východiska sociologie sportu, velkou pozornost věnoval vztahu sportu a procesu socializace jedince. Velmi zajímavá a poučná část knihy je kapitola soustřeďující se na negativní jevy provázající sportovní aktivity – ať už se jedná o anabolické skandály, přehnanou komercializaci sportu, neukázněné fanoušky, nebo o tzv. davové šílenství a zbožnění sportovních ikon.

Autor se snaží nastínit budoucí vývoj sportu a své teze opírá o výsledky řady výzkumů, které se zabývají především volnočasovými aktivitami mládeže. Spatřuje problém především v nalezání správné motivace pro mládež k zahájení pravidelné sportovní činnosti.

Velmi atraktivní téma autor probírá v kapitole Sport a masová média, kde se zaměřuje na stále sílící masovou přitažlivost sportem, a to zejména formou masmediálního diváckého zážitku. Již samotný fakt, že lidé jsou v řádu milionů, ochotni strávit před televizními obrazovkami denně několik hodin, silně emotivně vzrušení sportovním kláním svých sportovních idolů, nutně nastoluje řadu otázek, na které se autor publikace snaží nacházet přesvědčivé odpovědi.

Kniha je psaná jazykem, který přispívá k její čtivosti a přístupnosti široké veřejnosti. Postrádám však v ní zmínku o problematice aktuální se vstupem České republiky do Evropské unie v květnu 2004, totiž rozbor Evropské charty sportu, která jistě ovlivní sportovní odvětví v naší republice.

Sport je nepochybně nepřehlédnutelným kulturním a sociálním jevem, který dnes svým významem překračuje kteroukoli ze svých historických kontur. Sport přitahuje pozornost mas, zároveň však jako forma harmonizující pohybové aktivity ztrácí svůj původní význam a stává se spíše předmětem divácké pozornosti, než nedílnou součástí každodenních forem volnočasových aktivit. A to je velká škoda! A to je také hlavní krédo uvedené publikace, která si zaslouží pozornost nejen sportovních příznivců, ale celé široké veřejnosti, která se každodenně se sportem setkává. Sport představuje jev, s nímž se naše společnost musí naučit žít a zacházet. Je výzvou, na kterou je třeba odpovědět, ale i ohrožením, kterému je třeba čelit. Není možné ji podceňovat ani přehlížet.

*Prado/Bmo 2003, 200 s.

H. Páidó

Š. DVORÁKOVÁ

**Hana Babyrádová:
Rituál, umění a výchova***

Pravděpodobně každý z nás má své rituály, které pravidelně dodržuje a bez kterých se jen těžko obejde. I když si to třeba neuvědomujeme, rituály mají své místo i ve školním prostředí. V současné době nevzniká mnoho prací zabývajících se touto proble-

matikou a také proto je představovaná monografie Hany Babyrádové z katedry výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity zajímavým příspěvkem do odborné diskuse.

Perspektiva této práce, která je určena zejména pedagogům, výtvarníkům a zainteresované veřejnosti, spočívá ve spojení tří pojmů obsažených v názvu publikace. Tomuto faktu napomáhá široké interdisciplinární – filozofické, historické, psychologické, sociologické, antropologické, estetické a didaktické – pojetí. Zvláště filozofický pohled, zdůrazněný citáty známých filozofů (např. Bubera, Levi-Strausse, Palouše nebo Wittgensteina), jež podporují autorčiny teze, vybízí čtenáře k hlubšímu zamyšlení nad smyslem a podstatou rituálů. Na druhou stranu takto široce zaměřený text v některých partiích ne zcela přesně koresponduje s názvy kapitol.

Co tedy uvedená monografie nabízí? V první kapitole nazvané *Kořeny rituality* se Babyrádová zamýšlí nad rituálem jako fenoménem ve vztahu k výše zmíněným disciplínám, jejichž prolínání tvoří kostru celé studie. Je zde zmínka o jednotlivých druzích rituálů, jejich funkcích a projevech, jsou vysvětleny rozdíly mezi pravými (přirozenými) a nepravými (vytvořenými uměle).

Druhá kapitola s názvem *Definice rituálu*, jak již je z názvu patrné, čtenáře seznamuje se stěžejním pojmem celé publikace. Zde se autorka opírá zejména o práci van Gennepa *Přechodové rituály*. Rituál je prezentován z pohledu každodenního života, ale i z pohledu symbolismu nebo například magie. Jsou tu také zkoumány různé aspekty rituálů jakožto důležité součásti našeho života, která nám přináší opakovaný pocit jistoty.

Rituál v akčním umění je název kapitoly třetí. Ve světovém i českém kontextu zde Babyrádová nevnímá rituál jako cosi ustáleného, strnulého, ale jako „průnik do intuitivního myšlení propojeného s podvědomím“, čímž dosahuje, pro někoho možná překvapivého, propojení rituálu s performativností. Je ovšem zřejmé, že toto spojení není pouze účelové a vykonstruované, ale že jej lze aplikovat i mimo výtvarné umění.

Závažnou otázkou, zda by v dnešním globalizujícím světě mohl být zaujímán univerzalistický scientistický postoj k výchově, s kterým souvisí vytvoření obecně platného, na čase a místě nezávislého modelu výchovy, nastoluje autorka v závěrečné kapitole *Rituál a výchova uměním*. Dochází k tomu, že v současné pedagogické praxi to není možné. Jako důvod uvádí ztrátu vědomí vlastního původu a tím i ztrátu odpovědnosti k sobě samému, což by nutně vedlo ke ztrátě odpovědnosti za celou společnost. Přesto však nepochybuje o tom, že některé pedagogické projekty tvořené umělci, zejména v rámci akčního umění, by takovoto výchově spojené s etikou mohly napomáhat a mohly by vést k výchově nového, kosmopolitního člověka. Rituály by pak měly funkci zachovavatele etických norem.

Zaměříme-li se na strukturu textu, zjistíme, že autorka zvolila jeden z možných postupů, pro který má jistě své důvody. Osobně si však dovedu představit i jiná možná řešení, která by snad mohla přispět k větší přehlednosti a pochopení některých souvislostí. Takovým řešením by například mohlo být předsazení kapitoly druhé, definující stěžejní pojem rituál, před kapitolu první, ve které je prezentování funkcí a druhů rituálů.

Monografie Hany Babyrádové hledá cesty k harmonické existenci člověka pomocí symbolů. Hlavním cílem knihy, který je jistě naplněn, je rozkrýt otázky související s životním stylem člověka, výchovou, uměním, ale také s hodnotovou orientací člověka (např. kapitoly II 13, III 5 aj.).

Celá kniha, kterou doplňuje řada černobílých fotografií, je bezesporu přínosem k danému tématu. Ukazuje totiž poněkud jiný, zvláště z výtvarného a filozofického hlediska podaný pohled na zkoumanou problematiku rituálů a výchovy, což není u podobných odborných publikací zabývajících se rituály (např. Roberts, Mullis&Fincher) obvyklé.

* PedF MU, Brno 2002. 351 s.

M. SKUTIL